

Fibi Sándor

Akiben ötvöződött a tehetség, az akarat és a kitartás

Ünnepi beszéd a Vámbéry Napok alkalmából

Megkülönböztetett tisztelettel üdvözlöm Önöket Dunaszerdahely talán legszebb terén, a Vámbéry téren Vámbéry Ármin emlékműve előtt. Megható és szép tegnap este és izgalmasan tanulságos ma délelőtt van mögöttünk. Tegnap tisztelegtünk a Vámbéry Polgári Társulás örökös elnöke, Hazai György professzor úr emléke előtt, aki a közelmúltban hagyott el bennünket örökre, és köszöntöttük a dunaszerdahelyi székhelyű Liliium Aurum Kiadó legújabb nagyszerű kiadványát, amely összefogja a magyar orientalisztika kiváló-ságainak a közelmúltban írt tanulmányait Vámbéry Árminról. Ez a könyv a Liliium Aurum Kiadó 2000-ben indított Vámbéry Ármin sorozatának immár a tizenhatodik kötete. A sorozatot – amint a neve is jelzi – Vámbéry művei, illetve a Vámbéryről szóló tanulmánykötetek alkotják. Ma pedig szinte csak néhány perce ért véget a Vámbéry Ármin Alapiskolában a Katedra Alapítvány és a Vámbéry Polgári Társulás által a felvidéki magyar tannyelvű alapiskolák tanulói számára szervezett Vámbéry Ármin Földrajzverseny idei országos döntője. Ez az a verseny, amely tartalmát tekintve nem a leghagyományosabb, hiszen a versenyzőknek a földrajzi ismereteiken kívül számot kell adniuk arról is, mennyire ismerik Vámbéry Ármin életútját, munkásságát. Meggyőződésem, hogy mindannyian őszintén örülünk annak, hogy a Vámbéry Ármin Alapiskola kezdeményezése alapján közel másfél évtizeddel ezelőtt életre hívott – kezdetben csak helyi, majd regionális méretű – verseny a Katedra Alapítvány és a Katedra folyóirat hatékony támogatása révén ma már országosan ismert, és Pozsonytól Nagykaposig évről évre egyre több iskola tanárai és diákjai számára vált kedvelt megmérettetéssé. Kedves Barátaink, úgy érzem, az általam eddig elmondott

gondolatok is jelzik, hogy Dunaszerdahely milyen megkülönböztetett figyelmet szentel a Vámbéry-hagyomány ápolásának. Örömünkre szolgál, hogy kezdeményezésünk megértésre talált városunk önkormányzatánál, és reményeink, céljaink szerint az érdeklődő helyi lakosok, de fokozatosan egyre több felvidéki magyar iskola, magyar diák is mindjobban megismeri, őszinte tisztelettel és méltó büszkeséggel tudatosítja, hogy a tizenkilencedik század európai hírű, ismert és elismert tudósa – Vámbéry Ármin egy volt közülünk, felvidéki magyarok közül. Meggyőződésünk, hogy a Vámbéry-életmű fokozatosan az egész magyarság előtt is egyre ismertebbé válik, hiszen az utóbbi években, évtizedekben a Vámbéry-konferenciák, ezeken a nemzetközi tanácskozásokon elhangzott előadások könyv alakban történő megjelentetése, illetve Vámbéry műveinek, valamint a Vámbéryről szóló könyvek kiadásának reneszánszát éljük – igaz, ma még mindezt főként itt, Dunaszerdahelyen, a Vámbéry Polgári Társulás és a Liliium Aurum Könyvkiadó jóvoltából. Éppen ezért kötelességemnek érzem, hogy köszönetet mondjak az említett társulás és kiadó igazgatójának – Hodossy Gyula úrnak, aki valóban rendkívül sokat tett és tesz azért, hogy Vámbéry Ármin egyéniségét, életútját és munkásságát egyre több magyar megismerhesse. Ugyancsak a legőszintébb tisztelet és köszönet illeti a Vámbéry Polgári Társulás rendkívül aktív hazai és magyarországi tagjait, a Vámbéry Tudományos Kollégium elismert szakembereit, a szlovákiai és a magyarországi orientalisztika – turkológia, iranisztika és a Kelet-kutatók kiválóságait, a Dunaszerdahelyen évente rendezett nemzetközi Vámbéry-konferencia szervezőit és előadóit, segítőinket és barátainkat: Vásáry Istvánt, a Vámbéry Polgári

Társulás elnökét, Dobrovits Mihályt, a Vámbéry Tudományos Kollégium elnökét, Keller Lászlót, Csirkés Ferencet, Seres Istvánt, Sárközy Miklóst, Madaras Lászlót, Felföldi Szabolcsot, Uhrman Ivánt, Kiss Lászlót, Kovács Attilát, de mindenekelőtt a közelmúltban elhunyt Hazai György professzor urat, a Magyar Tudományos Akadémia tagját, a Vámbéry Polgári Társulás volt elnökét, aki több mint egy évtizeddel ezelőtt elsőként vehette át polgári társulásunk legnagyobb elismerését, a Vámbéry-díjat. Barátaink munkásságának köszönhetően az olvasókban, az érdeklődőkben is egyre világosabbá válik, hogy a Vámbéryről alkotott képet két szempont tette kimondottan érdekessé. Magyarországon a 19. században kialakuló nemzeti gondolat jegyében Vámbéry magyar őstörténeti gondolatai váltak szinte döntővé életműve megítélésében, míg külföldön az 1862-63-as titkos közép-ázsiai utazása és az erről megjelent angol, francia, magyar, német, olasz és orosz nyelvű útinaplója, valamint az erre reflektáló írások tömege tette őt igazán ismert és elismert hírességgé. Talán ez a két értékelési szempont is magyarázza, hogy az 1962-ben kiadott hétkötetes Új Magyar Lexikon ugyan megemlíti Vámbéry Ármin nevét, hat rövid sornyi információt is közöl róla, sőt megemlíti három munkájának a címét is. Igaz, hogy az üdülés vagy éppen a szakszervezetek üzemi bizottságának a fogalmát szinte egész oszlopnyi terjedelemben fejtegeti... A másik oldalt vizsgálva viszont ismert tény, hogy a külföld elismerte és tisztelte Vámbéryt, aki egyidőben szinte személyes jó barátja volt az angol királyi családnak és a török szultánnak – mint az első európai, aki dervisként élete kockáztatásával eljutott Közép-Ázsia legtitkosabb, legjobban óvott és őrzött helyeire, és az ott szerzett ismeretei

alapján mindkét uralkodónak rendszeresen adott nagyon fontos szakmai tanácsokat országuk külpolitikáját illetően. Mindmáig elevenen él emlékeinkben Dobrovits Mihály barátunknak egy nagyon érdekes megjegyzése. Amikor évekkkel ezelőtt Pesten a Belgrád rakpart egyik tömbháza előtt álltunk, ő megjegyezte: Látjátok, ennek a háznak egy második emeleti lakásából irányították évekig az angol királyság külpolitikáját... Igen, kedves Barátaim, abban a bizonyos lakásban Vámbéry Ármin lakott. Az sem elhanyagolható tény, hogy a török szultán az ő közbenjárására adott vissza Magyarországnak jónéhány rendkívül értékes Corvinát, amelyeket a törökök a 16. században raboltak el Budáról. Vámbéry volt az, aki Európában és Ázsiában egyaránt ott-hon volt. Külföldön szinte elképzelhetetlenül magas szintű, fontos és szoros kapcsolatokat épített ki, hiszen fiának, Rusztemnek a keresztapja Viktória angol királynő fia, a későbbi VII. Edward király, unokájának pedig V. György angol király nemcsak a keresztapja, hanem a névadója is volt... Előtte sorra nyíltak meg a tudományos intézetek kapui, tagjává kérte őt a Brit Földrajzi Társaság, a Dublini Egyetem pedig díszdoktorává avatta. Az arisztokraták és a vezető politikusok hosszú évtizedekre hivatalos tanácsadójukká fogadták különösen Angliában és az Oszmán Birodalomban. Szinte az egész Európa a tenyerén hordozta. Őt, aki olyan szegény családból indult, hogy lényegében már tízéves kora óta arra kényszerült, hogy tanulmányai folytatásához házitanítószkodással szerezzen némi pénzt, ám kiváló képességei ellenére pénzhány miatt mégsem tudta befejezni gimnáziumi tanulmányait, és nemhogy egyetemi végzettsége, de középiskolai érettségije sem volt. Csak nagyon erős elhatározással, hihetetlen kitartással és szá munkra szinte elképzelhetetlenül erős akarattal volt képes következetes önképzéssel rohamosan gyarapítani ismereteit, érvényesíteni zseniális nyelvtehetségét, páratlan emlékezőtehetségét, szinte konok akaraterejét és kapcsolatteremtő képességét. Ma szinte hihetetlennek tartjuk, de legalábbis csodálkozva tudatosítjuk, hogy 21 éves korában már 25 nyelven beszélt, 29 évesen pedig a Magyar Tudományos Akadémia tagjává választották, hogy első isztambuli tar-

tózkodása alatt külföldi diplomata gyermekét tanítja török nyelvre és magas rangú török politikusok gyermekeit nyugati nyelvekre, és ilyen fiatalon német-török és török-német szótárt állít össze, nevét pedig a német Wambergerről minden hivatalos szerv jóváhagyása nélkül Vámbéryre magyarosítja. Házigazdájától, a jóra való Huszein Daim pasától is új nevet kap, török nevet, és a későbbiekben szinte az egész iszlám világ ezen a néven ismeri és tiszteli – ő Resid efendi, a derék, becsületes írástudó úr. A sztambuli előkelő társaság tagjai szinte kivétel nélkül kíváncsiak voltak erre az idegenre, aki jobban ismerte nyelvüket, irodalmukat, történelmüket, mint ők maguk, aki keleten minden szempontból keletibb lett, mint az igazi keletiek... Vámbéry néhány év múlva már németül, angolul és franciául publikál – természetesen anyanyelvi szinten –, és Charles Dickens, a világirodalom kiemelkedő alakja egyik beszélgetésük alkalmával határozottan megjegyzi, hogy uram, önnek regényírónak kellene lennie. De nemcsak Dickenstől kap ilyen elismerést. Sárközy Miklós barátunk egyik tanulmányában említi azt a Vámbéryre rendkívül tipikus történetet, mely szerint Naszer Al-din perzsa sah 1889-ben tett nagyszabású európai körútja során hivatalosan látogatott Budapestre is. Az Akadémián tett látogatása során Vámbéry köszöntötte őt perzsa nyelven, majd a későbbiekben a sah személyes kérésére egész budapesti tartózkodása során egyetlen hivatalos kísérvé vált. A hivatalos utazásáról írott útinaplójában a sah így emlékezett vissza erre a találkozásra: „Az Akadémia tagjai mind jelen voltak. Megláttam közöttük egy férfit, aki alacsony termetű, vörösesbarna szakállú, kicsi, szűk szemű volt, és ő állt elénk. Azt vártuk, hogy egy untatóan hivatalos köszöntőt mond majd német nyelven, ám ő a helyes perzsa nyelven, a legtökéletesebb ékesszólással és retorikai tudással, ahogy egyetlen udvari emberünk vagy hivatalos perzsa szónokunk Iránban nem tud beszélni, emelkedett tökéletes iráni szónoklatra, és nagyon jó, eddig általam még sohasem hallott tartalmas, szép beszédet tartott perzsául. A legnagyobb csodálkozással kérdeztük: – Ki ez az ember? Mondták, hogy a híres Vámbéry. Igen, ekkor én is felismertem őt, hiszen több mint harminc évvel ezelőtt

találkoztunk Teheránban, csakhogy akkor ő dervis volt, most pedig az Akadémia legfontosabb embere.”

Kedves Barátaim, 2013-ban, Vámbéry halála századik évfordulójának évében Vámbéry munkásságát méltató megemlékezések, konferenciák, kiállítások, bemutatók, előadások sokasága zajlott szerte a világban. A legjelentősebb ilyen tartalmú akciók Budapesten, Ankarában, Teheránban voltak – és e fővárosok mellett Dunaszerdahelyen is. A világ jelentős része tisztelettel hajtott fejet Vámbéry emléke előtt. Mi is rá emlékezünk ezekben a napokban, mert meggyőződésünk, hogy Vámbéry Ármin minden jövőjét építő ember, tehát a felnövekvő nemzedékek tagjai számára követendő példa. Életpályájának, munkásságának, sikereinek, elismertségének az üzenete a diákok, napjaink ifjúsága számára teljesen egyértelmű. Egész életműve bizonyítja, hogy kitartással, szorgalommal, önbizalommal, tudatos és következetes munkával, határozottsággal minden ember valóra válthatja álmait, kamatoztathatja képességeit, tehetségét, adottságait, hogy majd sok-sok év múlva Vámbéry szavaival ő is elmondhassa: „Küzdelmes nap volt a földi létem, de szép nap volt”.

Köszönöm megtisztelő figyelmüket.

